

Kunst en natuur

Redactioneel Boekman 90

Anita Twaalfhoven

Kunst en natuur verhogen het individueel en maatschappelijk welzijn, en juist in een tijd van crisis en doemdenken groeit het verlangen daarnaar, stelt Charlotte De Grootte in deze *Boekman*. Maar de bezuinigingen treffen bij uitstek zowel de cultuursector als de natuursector. Staatssecretaris Halbe Zijlstra bezuinigt zoals bekend 200 miljoen euro op de rijksbegroting voor cultuur, ongeveer 20 procent. Zijn collega Henk Bleker van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie kort de natuurbegroting met 600 miljoen euro, een bezuiniging van maar liefst 75 procent.

‘Het heeft te maken met een hardnekkig liberaal, conservatief inzicht dat zaken niet waardevol zijn als ze in economische zin niet waardevol lijken’, zegt Erik de Jong in een interview in deze *Boekman*. ‘Ethische, esthetische en filosofische standpunten blijven ten onrechte op de achtergrond, en daar heeft zowel het natuur- als het cultuurbeleid onder te lijden.’

Ook als het gaat om het draagvlak in de samenleving is er een parallel te trekken tussen beide sectoren. Volgens Jan Jaap de Graeff, directeur van Natuurmonumenten, is er naast cultuur voor de elite ook sprake van natuur voor de elite, waarbij de natuursector bepaalt wat onder natuur verstaan moet worden. Een knalgroen weiland onder een blauwe lucht, maar stijf van de mest en zonder vogels heeft dan niet dezelfde status als een beschermd natuurgebied met aandacht voor biodiversiteit. Net zoals een pophit op de radio niet in één adem genoemd mag worden met het Concertgebouw of het Stedelijk Museum – terwijl die pophit voor veel mensen een favoriete vorm van cultuur is. Er vindt een versmalling van de begrippen cultuur, respectievelijk natuur plaats, terwijl het in deze tijd juist om verbreding van die begrippen zou moeten gaan, benadrukt hij.

De twee sectoren kunnen van elkaar leren en de handen ineenslaan. In een periode van economische crisis draait het om de logica van de markt en *survival of the fittest*. Als tegenhanger daarvan vertegenwoordigt de aandacht voor cultuur en natuur meer kwetsbare waarden, zoals welzijn, welbevinden en een meer duurzame toekomst. De auteurs in deze *Boekman* getuigen daarvan.

Duurzaamheid is geen holle trend of modieuze oprisping, maar noodzaak voor het verminderen en oplossen van wereldwijde problemen. Dat besef groeit ook binnen de cultuursector.

Kim van der Meulen ziet tal van community-artprojecten waarin kunstenaars, buurtbewoners en gemeenten zich gezamenlijk inzetten voor een duurzame toekomst. ‘Hun creatieve projecten stimuleren sociale cohesie, zijn milieu-

vriendelijk, dragen bij aan de leefbaarheid van de wijk en leveren bovendien prachtige kunstwerken op.’

Ook de modewereld denkt steeds meer na over een duurzamer systeem, wat een enorme uitdaging is in een industrie die jaarlijks ruim 15 miljard euro omzet. Niet alleen in de nichemarkt, ook in de in massa geproduceerde mode wordt aan duurzamere productietechnieken gewerkt, schrijft Hanka van der Voet. Denk bijvoorbeeld aan de Conscious Collection van H&M en het *corporate social responsibility*-beleid van Nike.

De podiumkunsten zijn door de vele reisvoorstellingen en energieverblindende theatergebouwen een vervuilende bedrijfstak, vindt Robbert van Heuven. Toch stelt de sector zich afwachtend op als het gaat om groen theater. Een pionier op dit gebied, Femke Bouwer, zegt daarover tegen Van Heuven: ‘Je moet om te beginnen net als de Anonieme Alcoholisten erkennen dat je als organisatie een probleem hebt. Als je niet erkent dat je vervuilend bent, kun je het probleem ook niet oplossen.’

JaapJan Berg is kritisch over de duurzame architectuur, die zich in zijn optiek te veel beperkt tot het aanpassen van bestaande methodes en processen. ‘Een totaalvisie ontbreekt. De combinatie van duurzaamheid en architectuur levert vooralsnog een boel ambities, pogingen en verwarring op.’

Anders dan je zou verwachten, laat onderzoek zien dat de milieuvriendelijkheid van digitaal lezen niet vanzelfsprekend is. De mate van milieuvervuiling hangt vooral af van het gebruik, concludeert Corina Koolen. ‘Alleen een redelijk enthousiast boekenlezer kan het gebruik van een e-reader verantwoord – en dan ook slechts als het apparaat niet regelmatig vervangen wordt en het lezen van e-boeken de aanschaf van nieuwe gedrukte boeken voorkomt.’

De meeste innovatieve en creatieve oplossingen lijken vanuit de praktijk te

komen, niet vanuit de overheid. Het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie biedt wel aanknopingspunten en financiert onder meer vier wedstrijden voor het vergroenen van de mode, vormgeving, film en architectuur, schrijft Sandra Jongenelen. ‘Maar het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap hult zich in stilzwijgen.’ Vlaanderen heeft daarentegen een ministerie dat de bevoegdheden Cultuur, Natuur en Leefmilieu combineert. Logisch dus, dat het initiëren van ecocultuur een van de strategische doelstellingen is geworden van minister Joke Schauvliege, schrijft Geert Van der Speeten.

Volgens Erik de Jong is de tweedeling tussen natuur en cultuur, tussen ontwerp en ecologie, tussen natuurbescherming en monumentenzorg niet langer van kracht. ‘Onze huidige natuur is voor een belangrijk deel het resultaat van onze interventie. Die interventie is zo sterk dat we in een *antropoceen*, ofwel een door menselijke invloed overheerst tijdperk leven. We moeten onder ogen durven zien hoe omvangrijk de consequenties daarvan zijn.’ De Jong ziet het perspectief voor een duurzame toekomst in uitwisseling tussen de diverse disciplines – natuurwetenschappen, humaniora, ontwerpvakken, kunst. ‘Het gaat om integraliteit, nieuwe invalshoeken.’

De internationaal gevierde viltkunstenaar Claudy Jongstra is in dit opzicht inspirerend. Zij heeft in een Fries dorp een eigen kudde schapen waarvan ze de wol betreft. In haar hortus botanicus kweekt ze historische plantenrassen die de basis vormen van de verfstoffen waarmee ze het vilt kleurt. ‘In haar werk gaat zachte kunst samen met een hard agrarisch bestaan, filosofie met ambachtelijkheid en artistieke actie met praktische arbeid’, schrijft Truus Gubbels. Bovendien is haar natuurvriendelijke vorm van cultureel ondernemerschap in economisch opzicht een schot in de roos.